

№ 927

66

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՇԵՐԳՐՆԵՐԻ ՄԻԱՅՆՔ!

Ա.Ս.Խ.Յ. ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄ—ԳԼԽՔԱՂԼՈՒՍՎԱՐ

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԿՈՄՊԼԵՔՍԱՅԻՆ

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

ԼԻԿԵՇՆՆԵՐԻ ԵՇՐԻՆՆԵՐԻ ԽՄԲԵԿՆԵՐԻ
8-ՇՄՍԵՆ ԳԵՐԸԹԵՑԻ ՀԵՄԵՐ

ԿՍ.ԶՄԵՑ՝ ԲԱԳՔՍԱԳԼՈՒՍՎԱՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԲՅՈՒՐՈ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Հրատարակություն Ազգրեզանի Գլխավորախմբի
ԲՍ.Գ.ՈՒ - 1927.

374.6

Կ-67

1928 №294
810 120-10

Ca ^M 647
374.6

Մ-67

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈՒՈՐ ՅԵՐԿԵՆԵՐԻ ՄԻՆՅԵՔԻ

Ա. Ս. Խ. Հ. ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄ — ԳԼԽՔԱՂԼՈՒՍՎԱՐ

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԿՈՄՊԼԵՔՍԱՅԻՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТ
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ԾՐԱԳԻՐ

ԼԻԿԱՅԱՆՆԵՐԻ ԱՅՐԲԵՆԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՆԵՐԻ 8-ԱՄՍՅԱ
ԳԱՍԸՆԹԵՅԻ ՀԱՄԱՐ

Հրատ. Ադր. Գլխադրուսվարի

ԲԱԳՈՒ—1927 p.

28 JUN 2013

53.583

Напечатано в гостип. „Красный Восток“
 Бакполиграф.
 Бану, Карантинная, № 84.
 Главлит № 3272. — Заказ № 7298.
 Тираж 300 экземпляров.

60348.67

ԼԻԿՎԱՑՄԱՆՆԵՐԻ ԱՅՐԲԵՆԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՆԵՐԻ Ց-ԱՄՍՑԱ ԴԱՍՆ- ԹԱՑԻ ՀԱՐՄԱՐՆՑՐԱԾ ԵՐԱԳՐԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿ

Բազմում, նրա շրջաններում և մասամբ ել գավառում անգրագիտության վերացման ասպարեզում տարված աշխատանքների միջանկ տարվա փորձն առաջացրեց այդ խմբակների պարապմունքները յերկարատև դարձնելու խնդիրը, այն է՝ հասցնել պարապմունքների ընթացքը նորմալ ուսումնական տարվա տևողության: Մինչև 1926—27 ուսում. տարին գոյություն ունեցած պարապմունքների 4 ամսյա տևողությունը անբավարար է ճանանչված թե՛ դասատուների և թե՛ աշխատանքի մեթոդական մասը դեկավարողների կողմից: Բանվորների «վախտաները» (հերթակալությունը), կուսակցականների հասարակական աշխատանքներով ծանրաբեռնված լինելը, խմբակներում սովորողների տարբեր գավառաբարբառներով խոսելը և այլ շատ պատճառներ արգելք են հանդիսանում 4 ամսվա ընթացքում գրել-կարդալ ու հաշվել սովորեցնելու գործում: Ահա այն պատճառները, վորոնք ստիպեցին այդ խմբակներում տարվող պարապմունքների տևողությունը յերկարացնել 4-ից մինչև 8 ամիս, վորի հետևանքով և պահանջ առաջացավ կազմել ներկա նոր ծրագիրը: Վերջինս հարմարեցրած է Ց-ամսյա ժամանակամիջոցի ուսուցման համար, իսկ կոմպլեքսները դասավորված են անտեսաշխարհազրույթյան շուրջը: Միայն առաջին՝ այբբենական մասն ընդգրկող թեման է ազատ մնացել այդ ձևի կոմպլեքսային դասավորումից: Ամբողջ ծրագիրը բաժանված է կոմպլեքսներով 7 թեմաների, վորոնք են.—

I—Խորհուրդների իշխանությունը—աշխատավորների իշխանությունն է:

II—Խ. Ս. Հ. Մ-յան և Անդրկովկասի հարստություններն ու բնակչության զբաղմունքները:

III—Խ. Ս. Հ. Մ. և Անդրկովկասի արդյունաբերությունը:

IV—Խ. Ս. Հ. Մ. և Անդրկովկասի գյուղատնտեսությունը:

V—10. Ս. Հ. Մ. և Անդրկովկասի հաղորդակցութեան ճանապարհներն ու դրանց դերը աշխատավորների միջև տնտեսական կապ ստեղծելու գործում:

VI—10. Ս. Հ. Մ-յան ազգաբնակչութիւնը:

VII—10. Ս. Հ. Մ-նը և ուրիշ յերկրները:

Յուրաքանչյուր թեմա բաժանած է 5 սյունյակների, իսկ 1-ին թեմայում տնտեսաշխարհագրութեան և աշխարհագրատութեան (բնագիտութեան) սյունյակները բաց են թողնված, վորովհետև այբբենն անցնելիս պետք է ամբողջ ուշադրութիւնը կենտրոնացնել բացառապես գրել-կարդալու և հաշվելու մեխանիզմի վրա: Միայն յերկրորդ թեմայից սկսած մտցրված են տնտեսաշխարհագրութիւնը, քաղաքագիտութիւնը և աշխարհագրատութիւնը, վորովհետև այդտեղ թեթև ու հեշտ նյութի վրա արդեն կարելի յէ գաղափար տալ այս կամ այն դիսցիպլինների մասին*):

Դասատուի հայեցողութեանն է թողնված թեմա-կումպլեքսների նյութերը դասերի բաժանելու գործը, վորովհետև դա կախումն ունի տեղական պայմաններից (որ. սովորողների կազմի մեծամասնութեան աշխատանքի բնույթը): Այբբենական խմբակի դասատուի խնդիրն է՝ աշակերտութեանը տալ գրելու, կարդալու և հաշվելու ունակութիւններն այնպես, վոր դրանց կողմից անգրագիտանալու ռեցիդիվ (կրկնում) այլևս չլինի: Ուստի դասատուի ամբողջ ուշադրութիւնը պետք է կենտրոնանա այդ ունակութիւնների յուրացման և ամրապնդման վրա: Քաղաքագիտական տեղեկութիւնները պետք է տալ վնչ թե վորպես վորոճակի գիտութիւն, այլ վորպես ընդհանուր տեղեկութիւններ, վորպեսզի կիսագրագետ մարդը հնարավորութիւն ունենա հասկանալու խորհրդային շինարարութեան խնդիրները: Գրել-կարդալ սովորեցնելիս պետք է հատուկ ուշադրութիւն դարձնել սովորողների բանավոր վոճի զարգացման վրա, վորին այդ խմբակներում մինչև այժմ առհասարակ շատ սակավ ժամանակ և ուշադրութիւն են հատկացրել: Այդ նպատակին պետք է ծառայեն բացատրական, նախապատրաստական և ամփոփող զրույցները, վորոնց մեջ պետք է ամեն կերպ մասնակցեն սովորողները և տրված հարցերին տան, հնարավորութեան չափ, լրիվ պատասխաններ: Ընդհանրապես բանավորը նույնքան ուշադրութիւն է պահանջում, վորքան և գրավորը, հակառակ դեպքում սովորողները մեխանիկորեն կարդալուց և գրելուց դենը չեն անցնի:

*) | Թեման հաշված է 2-ամսյա պարապմունքների, իսկ մնացած 6 թեմաները՝ յուրաքանչյուրը մեկ-մեկ ամիսների համար (միջին հաշվով):

Հեղափոխական տոներին վերաբերող նյութեր ծրագրում չկան: Բայց այդ պետք է կատարի ինքը դասատուն, ոգտվելով տեղական Ագիտպրոպի մամուլում տված նյութերից ու լողունգներից և մտցնելով այն դասընթացի մեջ վորպես 1—2 որվա կումպլեքս:

Հ Ա Յ Ո Ց Լ Ե Ձ Ո Ւ

Ըստ ծրագրի, գիտելիքների ծավալը նպատակ ունի՝ տալ սովորողներին հիմնական տեխնիկական ունակութիւններ և դրանք այն աստիճան ամրապնդել, վոր անգրագիտութեան ռեցիդիվն այլևս անհնար դառնա: Լեզվի ծրագրի ծավալին ավելի մանրամասն ծանոթանալու նպատակով անցնենք նրա առանձին-առանձին կետերի ուսումնասիրութեանը, առանձնապես այն կետերի, վորոնք կարոտ են այս կամ այն բացատրութեան:

1. ԿԱՐԴԱԼԸ (ընթերցանութիւնը)

Այստեղ կարծես թե հատուկ բացատրութիւններ չեն ել հարկավոր: Ամբողջական բառերի և նախադասութիւնների մեթոդը կիրառված է կյանքում, ծանոթ է բոլորին, և այստեղ վորևէ բան բացատրել ու ապացուցել չի հարկավոր: Դասատուն պետք է բեվեռի իր ուշադրութիւնը բառերը վանկերի բաժանելու վրան: Այդ պետք է անել ու կրկնել ամբողջ ուսումնական տարվա ընթացքում, ծանոթանալով մանավանդ յերկար ու դժվար արտասանելի բառերի վրա:

Բառեր վանկելու տեխնիկան լավ իմացողները միշտ ել, առանց ուսուցչի ոգնութեան, կկարողանան կարդալու և գրելու ժամանակ ուղղել իրենց սխալները: Սովորողների հիշողութեան մեջ ավելի բառապատկերներ ամրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է յուրաքանչյուր հոգվածը կարդալ միքանի անգամ:

2. ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ուղղագրական ունակութիւններ ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է մեծ ուշադրութիւն դարձնել «ը» և «յ» տառ-հնչյունների վրա, վորովհետև սովորողները կարդալու ժամանակ հաճախ չեն ել արտասանում այդ հնչյունները, և այդ հանգամանքի պատճառով ել զրավորներում սխալներ են լինում: Այդ ավելի յէ աչքի ընկնում, յերբ «ը»-ն գործ է ածվում վանկելու ժամանակ և տողագրաճի դեպքերում: Ահա այդ ուղղութեամբ պետք է վարժութիւններ կատարվեն ամեն մի հարմար դեպքում. այդ աշխատանքը հանձնարարվում է դասատուին: Առողանութեան նշանները նույնպես մեծ ուշադրութիւն են պահանջում:

Մեծ չափով ուշադրութիւն պետք է դարձնել նախդիրների և և հետդիրների գործածութեան և նրա յուրացման վրա: Ինքն ըստ ինքյան պարզ է, վոր սովորողներին պետք է ամեն կերպ ստիպել՝ ուշադրութեամբ վերաբերվելու կարգացած նյութին, վորպեսզի նրանք այնուհետև կարողանան ոգտագործել այն ինքնուրույն աշխատանքի համար թե բովանդակութեան և թե ձևի նկատմամբ: Այստեղ ավելորդ չէ նաև շեշտել, վոր ոժանդակ բայերի արտասանութեան վրա պետք է կրկնապատիկ ուշադրութիւն դարձնել, վորպեսզի այդ բայերը կարգալու ժամանակ անջատ-անջատ չարտասանվեն, իսկ գրելիս միացած չգրվեն: Հենց առաջին որից անհրաժեշտ է դրա վրա ուշադրութիւն դարձնել:

Պետք է սովորողները լավ ըմբռնեն, վոր բառերը խոսակցութեան մեջ փոփոխում են իրենց վերջավորութիւնները (խոնարհումների և հոլովումների ժամանակ), ուստի ուշադրութիւն է պահանջվում, վոր այդ ուղղութեամբ սովորող վարժութիւններ կատարվեն: Այդ հանգամանքը սովորողների համար կծառայի վորպես բացատրութիւն, թե ինչու դասատուն միշտ պահանջում է վերջավորութիւնները պարզ արտասանել, վորովհետև գրութեան ժամանակ սխալներն անխուսափելի յեն հենց զուտ այն պատճառով, վոր արտասանութեան ժամանակ շատ բառերի վերջին վանկերի հնչյունները սղվում են:

Կետադրութեան նշաններից առաջին հերթին անպայման պետք է ծանոթացնել վերջակետի գործածութեան հետ: Կետադր. մյուս նշանների հետ ծանոթացնելն անհրաժեշտ է կատարել ընթերցանութեան ժամանակ և զուգընթացաբար բացատրել, վորպեսզի կարգացածի իմաստը չկորչի:

Ստիպված լինելով աշխատել մեծերի և մեծահասակների հետ, պետք է աշխատել, վոր մշակվող նյութը համապատասխանի նրանց հասակին ու պահանջներին: Նյութեր պալիս են՝ դասագիրքը, լրագիրը և ինքը կյանքը. հարկավոր է կարողանալ ընտրութիւն կատարել և համապատասխան ձևերով մշակել:

Դասատուի գործը թեթևացնելու նպատակով ծրագրի մեջ նշած է գրավոր աշխատանքների մի շարք, վոր կարող է հետաքրքրել բանվորական կազմ ունեցող դասարանը: Այդ աշխատանքների տեսակները փոփոխելով, կապակցելով իրար հետ զանազան ձևերով (որ. դիտողական թելադրութիւնը կապելով «դիմում»-ի հետ), պարզացնելով և բարդացնելով նյութերը՝ խմբակի կազմին համապատասխան ձևով, դասատուն միշտ հնարավորութիւն կունենա գրավելու դասարանի լարված ուշադրութիւնը դեպի նյութը:

Այժմ կանգ առնենք միջանի առանձին-առանձին աշխատանքների վրա:

Այս կամ այն ունակութեան յուրացման և ամրացման միջոցը նյութերի ընտրութիւնն է, ինչպես որինակ «ը», «յ» հնչյունների և ոժանդակ բայերի վերաբերյալ:

Դիտողական թելադրութիւնը պետք է կիրառել ամբողջ ուսման ընթացքում և թույլ և միջակ խմբակներում, բարդացնելով նրա ձևերը, աստիճանաբար մտցնելով ավելի դժվար բառեր, յերկար նախադասութիւններ և յուրաքանչյուր դեպքում վերջի վերջո անցնելով լսողական գրութեանը: Ցուցակ կազմելը կարելի յե սկսել թեկուզ հենց դասարանի իրերի ցուցակը կազմելուց, իսկ դրան հաջորդող աշխատանքները կախված են արդեն տեղի պայմաններից: Բառերի կրճատ գրելը պետք է սկսել ամենապարզերից, ինչպես որինակ՝ ուր., կոպ., որ. (որինակ), գրվ., կմ., սմ. և այլն: Անկետները կարելի յե սկսել 4 - 5 հարցերից, ինչպես որինակ՝ «ազգանուն», «անուն», «հայրանուն», «ընտանեկան դրութիւնը»: Հետագայում այդ հարցերի թիվը կարելի յե ավելացնել:

«Հաշիվ», «դիմում», «վկայագիր» և նման այլ գրութիւնները կարելի յե ներկայացնել վորպես շատ կարճ, յերկու-յերեք համառոտ նախադասութիւններից կազմված գրավոր աշխատանքներ, վորոնք սկզբում կարելի յե կապել նույնիսկ դիտողական թելադրութեան հետ:

Մշակվող թեմաների նյութերին վերաբերող հարցերի համար ստացած պատասխանները կարելի յե ընդունել սկզբում, վոր կազմված լինեն 2—3 բառից: Հետագայում պետք է հետզհետե այդպիսի պատասխանները լրացնել տալ և այդպիսով սովորեցնել լրիվ պատասխաններ կազմելու ձևը: Ընդհանրապես չպետք է դիմել գրավոր աշխատանքի, յեթե նյութը բանավոր կերպով լավ մշակված և դյուրըմբռնելի դարձրած չէ: Հակառակ դեպքում, չնայած դասատուի ամենաբարի ցանկութիւններին, կատացվի աննպատակ ու անմիտ թելադրութիւն:

ԼՐԱԳՐԻ ՀԵՏ ԾԱՆՈԹԱՆԱԼԸ

Սմենից առաջ սովորողը պետք է գիտենա, վոր լրագիրն ունի իր անունը և բաղկացած է բաժիններից, վորոնք իրենց մեջ ընդգրկում են հողվածներ, հեռագրեր, քրոնիկա, հայտարարութիւններ և այլն: Ապա նա պետք է պարզ հասկանա յուրաքանչյուր բաժնի ելութիւնը (հեռագրերը—նորութիւններ են, հողվածները—բացատրութիւններ ու քննադատութիւններ այս կամ այն հարցերի նկատմամբ և այլն): Թե վոր բաժնից պետք է սկսել լրագրի հետ

ծանոթացնելը—այդ կախված է ժամանակի անց ու դարձի գլխավոր յերևույթներից (որ.—1926-27 թ. թ. ընթացքում չինական հեղափոխությունն այնքան հետաքրքրեց բանվորներին, վոր հենց դրանով էլ սկսեցին ծանոթացնել լրագրի հետ): Յեթե քաղաքական աչքի ընկնող դեպքեր ու յերևույթներ չկան, ավելի լավ է ծանոթացումն սկսել տեղական կյանքին վերաբերող նյութերից, վորոնք ճարվում են լրագրում և խմբակի կազմի մեծամասնությունը հարազատ են: Լրագրի հետ ծանոթանալն սկսվում է նրանով, վոր սկզբում դասատուն ինքն է դասարանում կարդում կարճ հոդվածներ, իսկ հետագայում՝ կարդում են նաև իրենք սովորողները:

ՄԱԹԵՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մինչև այժմ լիկայարանների այբբենական խմբակներում մաթեմատիկական գրագիտությունն անցնելիս շատ սակավ տեղ է տրվել բանավոր հաշվումների մեջ վարժվելուն: Մեր յուրաքանչյուր քայլափոխում մեզ հարկավոր են գալիս բանավոր արագ հաշվումների ունակությունները, մանավանդ յերբ անհրաժեշտ է լինում հաշվել կամավոր մեծ թվեր: Վերցնենք թեկուզ բազմանիշերի բաժանումը, վորն ավելի հաշող է լինում, յեթե սովորողը լավ է տիրապետում 100-րի շրջանում բոլոր տեսակի հաշվումներին և առավել ևս լավ, յերբ նա նույնը կարողանալ է անել 1000-րի շրջանում: Ահա այդ հանգամանքից յեկնելով բանավոր հաշվումների մեջ վարժեցնելուն մեծ տեղ է տրված ներկա ծրագրում: Վարժությունները պետք է բռնեն առաջին տեղը, մինչև լավ յուրացվելը: Ծրագրում շատ մանրամասնորեն թված են մաթեմատիկական այն նյութերը, վորոնք դասավորված են իրենց զարգացման աստիճանների հետևողականությամբ: Բանավոր հաշիվը, որինակ, գումարումը կարելի յե տանել միավորներով, կլոր տասնյակներով, 100-ով, հազարներով և այլն (7+8, 70+9, 6000+300, 32+49, 28.000+62.000, 35.000.000+49.000.000 և այլն): Նույն ձևով յուրացվում են և մյուս բոլոր գործողությունները:

Դասատուն հետագայում ևս պետք է հաճախակի դիմի բանավոր հաշվումներին. դրա համար պետք է կլորացնել մեծ-մեծ թվերը և կատարել բանավոր նախնական մոտավոր հաշիվ, իսկ հետո՝ գրավոր—լքժ ու ճշտգրիտ:

Ծրագրի մեջ վոչ մի խոսք չի ասած խնդիրների մասին, բայց այդ դեռ չի նշանակում, թե մաթեմատիկական ունակությունները պետք է ձեռք բերվեն միայն չոր ու մերկ թվական որինակների միջոցով: Ընդհակառակը, մաթեմատիկական ունակությունները պետք է յուրացվեն և ամրացվեն գլխավորապես 1—2 հարց ունե-

ցող խնդիրների միջոցով, վորպեսզի սովորողները կարողանան գիտակցորեն կիրառել այս կամ այն գործողությունը: Խնդիրները պետք է լինեն կարճ և մատչելի:

Մետրական չափերից պետք է ծանոթացնել միայն կենսական նշանակություն ունեցողների հետ, այն է՝ մետրի, սանտիմետրի, կիլոմետրի, գրամի, կիլոգրամի, տոննայի, լիտրի և հեկտարի հետ, չբացատրելով նրանց ծագումը. պատմականորեն, վորովհետև դա պատկանում է կիսագրագիտական խմբակների ծրագրին:

Ռուսական չափերը մետրականի (և ընդհակառակը) վերածել չի հարկավոր, այլ պետք է տալ միայն դրանց մոտավոր համեմատությունները, որինակ, այս ձևով՝ մետրը=1¹/₂ արշ. (ավելացնել՝ „հանած 1¹/₂ վերշոկ“) կամ 22¹/₂ վերշոկի: Կիլոմետրը վերստից միքիչ պակաս է (15 կմ.=14 վերստի): Կիլոգրամը=2¹/₂ Ֆունտի: Տոննան=61 փթի: Լիտրը=1¹/₃ շի (բորժոմյան շի): Հեկտարը դեսյատինից միքիչ պակաս է: Ռուսական չափերը մետրականի հետ պետք է համեմատել հետևյալ ձևով՝ արշինը=71 սմ., վերստը միքիչ ավել է կիլոմետրից, գրվանքան (ֆունտը)=400 գրամի (1¹/₂ Ֆ.=200 գր., 1¹/₄ Ֆ.=100 գր., 1¹/₈ Ֆ.=50 գր.), փութը=16 կգր. (միքիչ ավել), դույլը=12 լիտր (քիչ ավել):

Համրանքի և գործողությունների յուրացման ամբողջ ընթացքում սովորողները պետք է զուգնթացաբար վարժվեն նաև համրիչի վրա: Այսպես, որինակ, յերկնիշերի համրանքը, գումարումը, հանումը, կլոր թվերի հարյուրականներով և հազարներով հաշվելը միշտ պետք է զուգնթացորեն կատարել համրիչի վրա, այդպիսով հնարավորություն տալ սովորողներին վարժվել դրա վրա հաշվումներ կատարելուն: Այդպես պետք է անցնել նաև կամավոր թվերի հաշվումները:

Յեռանիշ և բազմանիշ թվերի համրանքն անցնելիս պետք է ուշադրություն դարձնել գերոյի գործածության վրա, վորը միշտ փոխարինում է այս կամ այն կարգի բացակայող միավորին: Դրա համար պետք է ավելի յերկար կանգ առնել այդպիսի թվերի ընթերցման և գրանցման վարժությունների վրա (205, 350, 4075):

Կամավոր մեծություն թվերը դասերի բաժանելիս պետք է գործածել միայն միջակետը և վոչ ստորակետը, հակառակ դեպքում այդպիսի թվերը հեշտությամբ կարելի կլինի շփոթել տասնորդական կոտորակների հետ, վորով մեծ խանգարումներ կառաջանան:

Մաթեմատիկական յուրաքանչյուր հետևյալ ունակություն յուրացմանը կարելի յե անցնել միայն այն ժամանակ, յերբ նախորդ ունակություններն արդեն յուրացված են կատարելապես:

Աստիճան ցույց տվող նշանը բացատրելիս պետք է սահմանափակվել միայն նրանով, վոր սովորողները կարողանան կարգալ և ըմբռնել, որինակ, այսպիսի դարձվածքներ՝ $+ 5^\circ$ (5 աստիճան ջերմություն) կամ $- 3^\circ$ (3 աստիճան ցրտություն) և այլն:

Թվերի 10—100—1000 անգամ ավելացնելը և պակասեցնելը սովորողները պետք է կատարեն գիտակցորեն և վնչ թե մեխանիկ կերպով. դրա համար անհրաժեշտ է յուրաքանչյուր դեպքը յուրացնելու նպատակով կատարել միջանի վարժություններ, մինչև սովորողները պարզորեն կհամոզվեն, վոր թիվը 10, 100 և 1000 անգամ ավելացնելիս հարկավոր է յետևից գրել 1—2—3 զերոներ, իսկ նույն ձևով պակասեցնելու համար պետք է վերջից դեն ձգել նույնպես 1—2—3 թվանշան: Առաջին դեպքում միավորները խոշորանում են, իսկ յերկրորդ դեպքում մանրանում:

Տվյալ թվի տոկոսը գտնելը պետք է սովորեցնել հենց արհմիությանը տալիք տոկոսները վորոշելով, այսինքն՝ մանեթից կոպեկ հաշվելով: Այնուհետև պետք է այդ ձևակերպել վորպես 100-ից մեկ կամ միջանի միավորներ գտնելու ձև, բայց վոչ այնպես, վոր թվա, թե գտնում ենք $\frac{1}{100}$ մասը: Յերբ սովորողներն արդեն կարողանում են թվերը պակասեցնել 100 անգամ, այն ժամանակի կարելի կլինի տոկոսները բացատրել: Յենթադրենք՝ խնդրի պահանջով պետք է գտնել 45.000-րի 25%: Այստեղ նախ պետք է գտնել 1% ($45.000 : 100 = 450$) և ապա 25% (450×25): Յերբ սովորողներն արդեն կարողանում են կլորացնել մեծ-մեծ թվեր, այն ժամանակ կարելի յե տալ նաև այնպիսի խնդիրներ, ուր պահանջվում է գտնել կամավոր մեծության թվի %-ը, ինչպես որ՝ 128.467-ի 14%-ը: Նախ այդ թիվը կլորացնվում է հարյուրներով կամ հազարներով (128.000 կամ 128.400), վորից հետո նախ գտնել այդ թվի 1%-ը և ապա—14%-ը:

Ուղղանկյունու մասին գաղափար տալիս սահմանափակվել պատահանի և դռան ձևերով, սովորողների ուշադրությունը դարձնելով այն հանգամանքի վրա, վոր դրանց հարևան կողմերը հավասար չեն, այլ մեկը կազմում է «յերկարութուն», իսկ մյուսը՝ «լայնություն»: Անցնելով քառակուսուն՝ շեշտել, վոր, բացի անկյունները հավասար լինելուց, հավասար են նաև հարևան կողմերը (նաև բոլոր կողմերը): Մակարդակի գաղափարը պետք է կապել սովորողներին ծանոթ ձևերի հետ (վորևե ուղղանկյուն հրապարակի կամ հենց սենյակի հատակի հետ):

Տասնորդական կոտորակի գաղափարը պետք է կայանա նրանում, վոր սովորողը կարողանա բացատրել, որինակ, այսպիսի ար-

տահայտություններ՝ 12,5 ուրբ. = 12 ու. 50 կոպ., 3,75 ուրբ. = 3 ու. 75 կոպ. (տասնորդական մասը—տասնկոպեկանոցներ, հարյուրերորդականները—կոպեկանոցներ), 4,7 մետրը = 4 մետրի 70 սմ., 14,85 մետրը = 14 մ. 85 սմ., 12,1 կիլոմետրը = 12 կիլոմետրի 100 մետրի և այլն: Նաև պետք է կարողանան թելադրությամբ դրել (որինակ՝ 1,15, 2,05, 3,4, 7,125, 8,045, 25,007):

Մասշտաբի մասին պետք է հասկացնել, վոր դա մի պայմանական փոքրիկ չափ է, վորի միջոցով կարողանում ենք հասկանալ ու ըմբռնել քարտեզի վրայի տարածությունները: Նա հնարավորություն է տալիս նաև, մեծ չափերը մանրիկ չափերով փոխարինելով՝ նկարել պլաններ և քարտեզներ: Վորպես որինակ կարելի է նկարել (գծել) դրատախտակի վրա 450 սմ.—450 կիլոմետրի տեղ, վորը կազմում է յենթադրյալ 2 քաղաքների միջի տարածությունը:

Քաղաքագիտությունը, ցենսաւեխարհագրությունը յեվ աւեխարհագրությունը (բնագիտություն) մտցրած են ծրագրի մեջ վնչ վորպես ինքնուրույն, սիստեմատիկորեն մշակվող դիսցիպլիններ, այլ դրանք պետք է կիրառվեն միայն վորպես բացատրություններ այն հարցերի համար, վորոնք կպատահեն այբբենական խմբակների համար կազմած դասագրքերի «այբբենական» և «հետայբբենական» (ընթերցարան) մասում: Մի խոսքով, քաղաքագիտությունը և տընտեսաշխարհագրությունը պետք է այնպես կիրառել, վոր դրանց միջոցով լիկկայանում սովորողները կարողանան հասկանալ իրենց շրջապատի հասարակական, քաղաքական և տնտեսական կյանքն ու անցուդարձը:

Վերև բերված են ու թեմաների ձևով ձևակերպած քաղաքագիտությունից, տնտեսաշխարհագրությունից և աշխարհագիտությունից վերցրած ու շոշափած հարցեր: Ահա այդ թեմաները ձևակերպող հարցերը միայն պետք է մշակել շատ տարրական կերպով, սկսելով ամենամոտիկից և առանց խորանալու:

Առաջին թեման հաշված է մոտավորապես 2 ամսվա համար, վոր հերիք է այբբենական մասն անցնելուն: Այբբենը կառուցված է հիմնավորված է լոգունգների վրա: Քաղաքագիտական տեղեկությունները պետք է տալ շատ համառոտ զրույցների միջոցով, չբարդացնել այս կամ այն հարցը, այլ ժամանակի մեծ մասը հատկացնել ունակություններ ձեռք բերելուն: Այդ թեման մշակելիս պետք է միջանի անգամ յետ դառնալ դեպի «ինչ են խորհուրդները» վորոշումը: Այստեղ սկզբում սովորողներին պետք է տալ ամենատարրական վորոշումի (լոգունգի) ձևով, իսկ հետագայում արդեն բոլոր լրիվ վորոշումը, վորովհետև դա յե հիմք ծառայում խորհրդային շինարարությանը վերաբերող բոլոր գիտությունների համար:

Յերկրորդ թեմայում՝ շրջանների հետ ծանոթանալիս՝ պետք է սահմանափակվել միայն դրանց անուններով և յուրաքանչյուրի հարստություններն առանձին-առանձին նշելով: Հենց շրջաններն անցրելիս ել պետք է ծանոթացնել քարտեզի հետ, բայց վոչ մի դեպքում չպետք է թուլյատրել, վոր սովորողները „հյուսիս“, „հարավ“, „արևելք“ և „արևմուտք“ բառերի տեղ ասեն՝ „վերև“, „ներքև“, „աջ“ և „ձախ“, վորովհետև դրանով նրանց գլխի մեջ աշխարհի կողմերի գաղափարը և դրանց քարտեզի վրան ձևակերպելու պայմանները կշփոթվեն:

Աշխարհի կողմերն ու քաղաքները քարտեզի վրա գտնելու համար պետք է ուղղություն պահպանել վորոշ վայրերի նկատմամբ (որենտացիայի հենակետ պետք է ծառայեն հայտնի վայրերը):

Յերրորդ թեմայի նկատմամբ պետք է շատ զգուշ լինել և նյութը չբարդացնել: Արդյունաբերության տեսակներն անցնելիս պետք է միայն ընդհանուր տեղեկություն տալ նրանց ժամանակակից (արդի) վիճակի մասին (արտադրվող նյութերը, տվյալ արդյունաբերության գլխավոր շրջանները և քարտեզի վրա ցույց տալ այդ շրջանները), չբացատրելով և պատմականորեն չլուսաբանելով այն: Մարդու մարմնի գլխավոր որգանների և ողի մասին տրվելիք գաղափարները պետք է կապել առողջապահության, աշխատանքի պաշտպանության և աշխատանքի ու կեցության առողջացման հետ:

Չորրորդ թեմայում „հողը“ բացատրելիս պետք է սահմանափակվել միայն „հողը յերկրի ամենավերին շերտն է“ գաղափարով: Պետք է նաև ավելացնել միայն, վոր „սևահողը արգավանդ ու բերրի յե“, իսկ, որինակ, „ավազահողը—անբերրի“: Զերմաչափը—ողի, ջրի և մարդու մարմնի ջերմությունը չափելու մի գործիք է. սովորեցնել նրա հետ վարվելը և հասկանալ նրա սված ցուցմունքները: Մենդառությունը բացատրելիս համեմատել իրար հետ՝ նուրբ ու սննդառատ կերակուրը սակավանույթ ու կիպիտ կերակրի հետ, լավ ու վատ վառելիքը իրար հետ: Առողջապահության հետ կապել նաև տարափոխիկ (վարակիչ) հիվանդությունների մասին տրվելիք տեղեկությունները և գաղափարը:

Վեցերորդ թեմայի նյութերը մշակելիս սահմանափակվել միայն անկախ—ինքնուրույն հանրապետություններով, չշոշափելով ինքնավարները, վորովհետև „ինքնավար“ գաղափարը բավականին բարդ է և դժվար ըմբռնելի այբբենական խմբակների համար:

Բացի մայրաքաղաքներից կարելի յե ցույց տալ նաև՝ Ադրբեջանում—Գանձակ, Սալյան, Լենքորան, Ստեփանակերտ, Նախիջևան,

Նուխի, Շուշի, Շամախի. Ա. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ում—Բաթում, Լենինական, Գութայիս և այլն. Ռ. Ս. Ֆ. Խ. Հ. ում—Լենինգրադ, Արխանգելսկ, Իվանովո-Վազնեսենսկ, Վլադիվատոկ, Ռաստով, Գրոգնա և այլն: Ազգություններից հիշատակել միայն խոշորներին, իսկ կուլտուրականությունը վերցնել % 0-ով:

V և VI թեմաների մասին բացատրություններ չեն տրվում, վորովհետև դրանց միջի հարցերը շատ պարզ են:

Ք ա դ ր ա գ ի թ ու թ յ ու ն

Աշխատավորութեան կյանքն առաջ և հիմա:
 Աշխատավորութեան մղած պայքարը խորհուրդների համար:
 Ի՞նչ բան են խորհուրդները:
 Իշխանութեան նվաճումն աշխատավորների կողմից:
 Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը:
 Քաղաքացիական կռիվը:
 Նախկին և այժմյան բանակները:
 Կարմիր բանակի դերը խորհուրդների համար մղված կռիւմ:
 Համ. Կոմ. Կուս-ի (Վ. Կ. Պ. (բ)) դերը Սորհրդային իշխանութեան հաստատման գործում:
 Ի՞նչ բան են խորհրդները (բանավորներից և գյուղացիներից ընտրվածներ):
 Կոմսոմոնիստական Ինտերնացիոնալ—Կոմիտերն:
 Լենինը՝ Կոմկուսի և Կոմիտերնի առաջնորդ:
 Արհմիութիւնները վորպես աշխատավորների պաշտպաններ:
 Կոոպերացիա (նրա նշանակութիւնն աշխատավորութեան համար):
 Կոմսոմոններն ու պիոներները: Նրանց կազմակերպչական և դաստիարակչական դերն ու նշանակութիւնը:
 Մեր պետութիւնը (Ի՞նչպես է նա կոչվում), թւ է պատկանում բարձրագույն իշխանութիւնը:

Մ ա յ ր Ե ն ի լ Ե գ ու

Մ ա ր Ե մ ա ր ի կ ա

Ձրույց. նախադասութիւններ: Նախադասութիւնը բաժանել բառերի և ծանոթ բառերից նոր նախադասութիւններ կազմել: Բառերը բաժանել վանկերի ու ծանոթ վանկերից նոր բառեր կազմել: Վանկերը բաժանել հընչյունների (տառերի) և հնչյուններից՝ բառեր, բառերից ել նախադասութիւններ կազմել: (Նախադասութիւններն ու բառերը լսողութեան և դիտողութեան ոգնութեամբ վերլուծել):
 Ձայնավոր և բաղաձայն հընչյուններ: Այբբենը աստիճանաբար անցնել (վոչ այբբենական կարգով):
 Տպագրերով արտագրել (նկարել) ամբողջ բառեր ապա և վանկեր:
 Ծանոթութիւնն ձեռագիր տառերի հետ: Դիտողական թելադրութիւնն նախ՝ բառերով ապա պարզ նախադասութիւններով: Բառերի սղագրութիւնը, որինակ ման., կոպ. և այլն:
 «Ը» տառի վրա առանձնապես ուշադրութիւն դարձնել: Վերջակետ:
 Գլխատառը վերջակետից հետո:
 Հարցական և բացականչական նշանների գործածութիւնը:

Արաբական և հռոմեական թվանշանների հետ ծանոթացնել աշակերտներին—մինչև 10-ը ներառյալ:
 Համրիչի վրա վարժութիւններ կլոր տասնյակներով և միավորներով (հաշվել տալ աշակերտներին):
 Տասնավորների և հայրուրավորների թվարկումը գրավոր:
 Մետր և սանտիմետր: Համեմատել վերջինս արշինի հետ: Համրիչի վրա հաշվել տալ հազարավորներով և միլիոնայն ժամանակ՝ նրա գրանցումը: Տասնավորներով հարյուրավորներով և ապա հազարավորներով նախ բանավոր ու հետո գրավոր գումարման և հանման գործողութիւնները:
 Նույնը համրիչի վրա:
 Կլոր 10-ով, 100-ով և 1000-ով բազմապատկման ու բաժանման բանավոր գործողութիւններ:
 Յերկնիչ թվերի թվարկումը նախ համրիչի վրա և ապա գրավոր:
 Գումարման և հանման գործողութիւններ յերկնիչ թվերով 100-ի շրջանում նախ բանավոր և ապա համրիչի վրա:

Մի ամսվա համար
III ամիս

ԽՍՀՄ յեվ Անդրկովկասի բնական հարսու-

Տնօր. աշխատհա- գրություն	Քաղաքագիտություն	Բնագիտություն
<p>ԽՍՀՄ և Անդրկովկասի բնական հարստություններով աչքի ընկնող շրջաններն առանձին-առանձին: (Անդրկովկաս (Բազու և այլն), Գոնրաս, Ուրալ, Գրոզնի, Հյուսիսային շրջան, Միբիր, Ուկրաինա, Հյուսիսային Կովկաս, Մերձվոլգյան շրջան, Վասպից ծով, Թուրքեստան):</p> <p>Ծանոթություն քարտեզի հետ: Ցույց տալ քարտեզի վրա ցամաքը, ովկիանոսներ, ծովեր, գետեր, լճեր, լեռներ, հարթավայրեր, քաղաքներ և հաղորդակցության ճանապարհները:</p> <p>ԽՍՀՄ-յան տնտեսության յերկու գլխավոր ճյուղերը (գյուղատնտեսություն և գործարանային արդյունաբերություն):</p> <p>Ազգաբնակչության զբաղմունքների կախումը բնական հարստություններից:</p>	<p>Մեր տնտեսության հիմքը կազմում է կոլեկտիվ աշխատանքը:</p> <p>Մեր ժողովրդական տնտեսությունը նրա բարձրացումն ու կենցաղի բարելավումը:</p>	<p>Աշխարհի կողմերը կողմնացույց:</p>

թուղթերը յեվ ազգաբնակչության գլխավոր զբաղմունքները

Մայրենի լեզու	Մարեմաբիկա
<p>Փոքրիկ հողածնների գիտակցական ընթերցումը:</p> <p>Գլխատաների գործածությունը ազգանուններ և անուններ գրելիս: Ցուցակներ կազմել նախ հասարակ և ապա այբուբենական կարգով:</p> <p>Վերլուծված թեմայի վերաբերմամբ տված հարցերի շատ կարճ պատասխաններ:</p> <p>Տողազարձ:</p> <p>«Ը» տառը տողազարձի ժամանակ:</p>	<p>Մասշտաբ (հասկացողություն):</p> <p>Վիլամետր—սրա համեմատությունը վերստի հետ (վերջինս սաժեններով): Այլը հազարավորների թվարկումը նախ համրիչի վրա և ապա գրավոր:</p> <p>Բազմապատկման աղյուսակը բերանացի: Արտադրյալների գրանցումը (միայն):</p> <p>Պիֆագորի բազմապատկման աղյուսակը:</p> <p>Այլը հայրուրներով և հազարներով բազմապատկման (համաձայն բազմապատկման աղյուսակի) գործողությունների բանավոր վարժություններ:</p> <p>100-ի շրջանում բաժանման (համաձայն բազմապատկման աղյուսակի) գործողությունների բանավոր վարժություններ:</p> <p>Նույնը միայն կլոր հազարներով:</p>

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

МЭС ИЛЛ. ГРАФИЧЕС. ГСС Библиотекы
ЗУМ-Анн ОСП
И. А. МАСНАЯ
С. А. МАСНАЯ

Մի ամսվա համար,
IV ամիս

ԽՍՀՄ-ի գործարա-

Տնտեսաշխարհագրություն	Քաղաքագիտություն	Բնագիտություն
<p>Արդունաբերության տեսակները՝</p> <p>1. վառելանյութեր— նավթ, ածուխ, փայտ, տորֆ:</p> <p>2. Տեքստիլ արդյունաբերություն— բամբակագործություն, բուրդ, քաթան, մետաքսագործություն:</p> <p>3. Մետաղարդյունաբերություն.— Մետաղի արտադրություն և մետաղագործություն:</p> <p>4. Քիմիական:</p> <p>5. Կառուցողական:</p> <p>6. Ելեքտրո-արդյունաբերություն:</p> <p>7. Տնայնագործություն:</p> <p>Արդյունաբերության կենտրոնական շրջանները— Կենտրոնական Ուրալ, Դոնբաս, Լենինգրադ, Բազու և այլն:</p>	<p>Արդունաբերության վիճակը Ադրբեջանում և ԽՍՀՄ-ում:</p> <p>Արդյունաբերության վարչական մարմինները— Ժող. Տնտես. Գեր. Խորհուրդ (BCHX): Տրեստներ և սինդիկատներ: Տեղական և պետական նշանակություն ունեցող արդյունաբերություն:</p> <p>Արդյունաբերության ելեքտրոֆիկացիան:</p> <p>Կոոպերացիա:</p> <p>Արհեստմիություններ:</p> <p>Տեղական կոմիտեներն արհեստմիությունների հիմնական բջիջներն են*) (գործարան, կոմիտեներ, պրոմկոմներ, ֆարկոմներ, շրջկոմ, բանկոմ): Աշխատանքի պաշտպանություն: Կոնֆլիկտ. Գնահատող. Կոմիտ. (P. K. K.): Ընդհանուր ժողովներ և ներկայացուցիչների խորհուրդ:</p>	<p>Քարածուխի և նավթի ծագումը:</p> <p>Հանքեր:</p> <p>Ելեքտրականությունն ույժ է:</p> <p>Տարրական հասկացողություն, մարդու մարմնի գլխավոր որգանների մասին:</p> <p>Ողբ և նրա կազմությունը: Շնչառությունն որգանները:</p> <p>Արյան շրջանառությունը: Մաշկը:</p> <p>Հասկացողություն՝ առողջապահության մասին:</p>

*) (Первичные ячейки).

նային արդյունաբերությունը

Մ ա յ ր ե ն ի յ Ե զ ու	Մ ա ք ե մ ա ք ի կ ա
<p>Սղագիր բառեր (ժ. Տ. Գ. Խ. և այլն): Հարցացուցակներ լցնել: Ստացական, դիմում, հավատարմագրություն, ծանուցում, հայտարարություն (որինակներ):</p> <p>Ստորակետ,— դրա գործածությունը նախադասության մեջ կրկնվող անդամներից հետո:</p> <p>Հասկացողություն վերնագրի մասին:</p>	<p>Տոկոսի մասին հասկացողություն: Տոկոսի նշանի (%) գրելն ու կարգալը: Բազմապատկում և բաժանում 100-ի շրջանում (ավելի դժվար դեպքեր):</p> <p>Նույնը կլոր հազարներով:</p> <p>Տոննա և նրա համեմատությունը փութերի հետ:</p> <p>Միավորի ամենահասարակ բաժինների մասին հասկացողություն ($1/2, 1/4, 1/8, 3/8, 5/8, 7/8, 3/4$ և այլն):</p> <p>Ուղղանկյուն և շրջանաձև դիագրամների ընթերցումը (այս դիագրամները ցույց են տրվում ուսուցչի կողմից):</p> <p>Յեռանիշ թվերի թվարկումը նախ համրիչ վրա և ապա գրավոր:</p> <p>Գումարում և հանում յեռանիշ թվերով համրիչ վրա և գրավոր:</p>

Մի ամսվա համար
V ամիս

Խ Ս Հ Մ-յան

Տնտեսաշարհագրություն	Քաղաքագիտություն	Բնագիտություն
<p>Գյուղատնտեսությունն Ադրբեջանի և ԽՍՀՄ-յան ազգաբնակչության հիմնական զբաղմունքն է:</p> <p>Գյուղատնտեսության տեսակները (հողագործություն, այգեգործություն, գինեգործություն, բանրակագործություն, մետաքսագործություն):</p> <p>Գյուղատնտեսության գլխավոր շրջանները (Ուկրաինա, Միբիբ, Թուրքեստան, Հուսիսային Կովկաս, Մերձվոլգյան շրջան—ցույց տալ քարտեզի վրա):</p> <p>Գյուղատնտեսությունն Ադրբեջանում:</p> <p>Գյուղատնտեսության հետամնացության պատճառները:</p> <p>Հողի պրիմիտիվ ձևով մշակելը:</p> <p>Յեռազառ ցանքս:</p> <p>Բազմազառ սիստեմին անցնելը:</p> <p>Հանքային պարարտացում:</p> <p>Գյուղատնտեսական մեքենաներ:</p> <p>Ագրանոմը գյուղում:</p> <p>Մելիորացիա:</p> <p>Գյուղատնտեսական արդյունաբերություն (գինեգործություն, կաթնատնտեսություն, արազագյուղեր, շաքարի տնտեսություն և այլն):</p>	<p>ԽՍՀՄ-ը գյուղատնտեսական յերկիր է:</p> <p>Գյուղացիների զբուսությունը մինչև 1917-1918 թվականների և հետո 1919-1920 թվականների շրջանում:</p> <p>Հողի բաշխումն առաջ և հիմա:</p> <p>Դասակարգային բաժանումը գյուղում:</p> <p>Զբաղմունքների և միջակների շահերի պաշտպանությունը:</p> <p>Փոխադարձ ոգնություն կոմիտեներ: Գյուղատնտեսական կոմիտեներ, արտելներ և ընկերություններ: Գյուղատնտեսական արտադրական կոոպերացիա:</p> <p>Գյուղական ժողովը և գյուղխորհուրդը Խորհրդային իշխանության սկզբնական (первичные) ըջիջներ են:</p>	<p>Հող:</p> <p>Ջրի շրջանառությունը:</p> <p>Կլիման—ցամաքում և ծովի վրա (морской и континентальный):</p> <p>Տերմոմետր:</p> <p>Բայսերի նշանակությունը ողի մաքրման համար:</p> <p>Մնդառություն:</p> <p>Տարախոյսիկ հիվանդություններ:</p> <p>Հասկացողությունն առողջապահության մասին:</p>

գյուղատնտեսությունը

Մ ա յ ր Ե Գ Ի Լ Ե Գ Ո ւ	Մ ա ր Ե մ ա ր Ի կ ա
<p>Մի շարք բառերի սղագրություն, որինակ՝ քառ. մետր, քառ. սաժեն, քառ. արշին և այլն:</p> <p>Հաշիվ (счет), տեղեկանք (справка), նամակ գրել սովորեցնել:</p> <p>Ստորակետի գործածությունը վոր-ից, բայց-ից, իսկ-ից առաջ:</p> <p>Փակագծի գործածությունը բացատրող և թարգմանված բառերը գրելու ժամանակ:</p> <p>Յերկարացման և այլ առոգանական նշանների բացատրությունն ու գործածությունը:</p>	<p>Կլոր հազարների թվարկումը համընթիվրա և գրավոր:</p> <p>Գումարման և հանման գործողություններ կլոր հազարներով (հարյուր հազարներով) համընթիվրա և գրավոր:</p> <p>Հասկացողություն ուղղանկյան և քառակուսու մասին:</p> <p>Հասկացողություն մակարդակի մասին:</p> <p>Քառակուսի մետր, արշին, սաժեն, դեսյատին, հեկտար և լիտր:</p> <p>Յեռանիշ թվերի բազմապատկումը միանիշ թվերով:</p> <p>Յեռանիշ թվերի բաժանումը միանիշ թվերի վրա:</p> <p>Բազմապատկումը և բաժանումը կլոր հազարներով:</p> <p>Աստիճանի նշանը:</p> <p>Կլոր միլյոնների թվարկումը համընթիվրա և գրավոր:</p> <p>Բազմապատկումը յերկնիշ թվերով:</p> <p>Ուղղանկյան մակարդակը գտնելը:</p>

Մի ամսվա համար VI ամիս
ԽՍՀՄ-ն հաղորդակցության հանապարհները յեվ

Տնտեսաբանագրություն	Քաղաքագիտություն	Բնագիտություն
<p>Հաղորդակցության ճանապարհների զանազան տեսակները (ջրային, յերկաթուղային, խճուղիներ, ողային տրանսպորտ և այլն):</p> <p>Իրանց նշանակությունը:</p> <p>Աղբբեջանի տրանսպորտը՝ յերկաթուղիներ դեպի Բաթում, Ռոստով, Ջուլֆա և դրանց նշանակությունը:</p> <p>Կասպից ծովի նշանակությունը. Բագուն վորպես չսառչող նավահանգիստ:</p> <p>Ժողկապ—փոստ, հեռագիր, ռադիո:</p> <p>Մի ամսվա համար VII ամիս</p>	<p>Կանոնավոր ապրանքափոխանակությունը քաղաքի և գյուղի մեջ:</p> <p>Արդյունաբերական և գյուղատնտեսական շրջանների փոխադարձ նշանակությունը, վորպես արդյունաբերության և գյուղատնտեսության տնտեսական կապի ֆակտոր:</p> <p>Գյուղի և քաղաքի կապը:</p>	<p>Շոգին վորպես շարժիչ ուժ. շոգեշարժներ (շոգեկառք և շոգենավ):</p> <p>Ողատորմիդ:</p>
		<p>Խ. Ս. Հ. Մ-յան</p>

<p>ԽՍՀՄ-ն սահմանները:</p> <p>Գտնել քարտեզի վրա անկախ հանրապետությունները, նրանց մայրաքաղաքներն ու գլխավոր քաղաքները:</p>	<p>ԽՍՀՄ-ն և Աղբբեջանի ազգաբնակչության ազգային կազմը:</p> <p>Ազգաբնակչության կուլտուրական մակարդակը:</p> <p>Ցարակ. իշխանութ. որոք տարբեր ազգությունների ճնշված լինելը:</p> <p>Խորհրդային իշխանության ազգային քաղաքականությունը:</p> <p>Անկախ հանրապետություններ կազմելը: Ընտրությունները խորհրդային կառավարութ. մեջ (ովքեր ունեն ընտրելու և ընտրվելու իրավունք. ովքեր են զրկված):</p> <p>Խորհրդային իշխանության տեղական մարմինները (ռայգործկոմ—դայրա, կենտրոնործկոմ):</p> <p>Բազխորհուրդ և նրա բաժինները: Խորհուրդների համազուամարներն Աղբբեջանում (Աղբբկենդրործկոմ), Ա.Ս.Ֆ.Ս.Հ.ում (Անտրկենտրոնործկոմ), ԽՍՀՄ-ում (Համ. կենտրոնործկոմ):</p> <p>Աղբբեջանի, Ա.Ս.Ֆ.Ս.Հ-ն և ԽՍՀՄ-յամ ժողկոմխորհները:</p>
--	---

նրանց նշանակությունն աշխատավորների սնեսու. կապի տեսակետից

Մ ա յ ր Ե Ե Ի Լ Ե Գ Ո ւ	Մ ա ր Ե մ ա ր Ի կ ա
<p>Գլխատառը հատուկ անունների սկզբին (քաղաքների, գետերի, ծովերի, փողոցների):</p> <p>Չակերտներ:</p> <p>Սղազի բառեր—քաղ., գավ., նահ. և այլն:</p> <p>Թղթակցություններ (նրանց տեսակները և հասցեներ):</p> <p>Նամակագրություն:</p> <p>Նկարագրություններ (բերանացի):</p> <p>Տալ վերնագրեր:</p>	<p>Գրավոր չորս գործողությունները կլոր միլյոններով, իսկ համընթիվ վրա գումարման և հանման գործողությունները:</p> <p>Կամավոր մեծություն ունեցող թվերի թվարկումը համընթիվ վրա և գրավոր:</p> <p>Կամավոր մեծություն ունեցող թվերի կլորացումը:</p> <p>Գումարման և հանման գործողություններ կամավոր մեծություն ունեցող թվերով (համընթիվ վրա և գրավոր):</p> <p>Միլիմետր:</p> <p>Մասշտաբի ոգնությունը քարտեզի վրա տարածությունների չափումը:</p>
<p>ազգաբնակչությունը</p>	

<p>Ծանոթություն տեղական թերթերի հետ:</p> <p>Ծանոթություն քաղաքաբանների հետ:</p> <p>Վոլլեկտիվ կերպով կազմել արված հարցերի պատասխանները:</p>	<p>Ցեռանիշ թվերի, կլոր միլյոնների և հազարների բաժանումը յերկնիշ թվերի վրա:</p> <p>Կամավոր մեծություն ունեցող թվերը մեծացնել և փոքրացնել 10, 100 և 1000 անգամ:</p> <p>Գտնել թվի տվյալ %: Կամավոր մեծություն ունեցող թվերի բազմապատկումն ու բաժանումը միանիշ և յերկնիշ թվերի վրա:</p>
--	---

Մի անվազ համար
VIII ամիս

Խ. Ս. Հ. Մ-նր յեվ

Տնտեսաշխարհագրություն	Քաղաքագիտություն	Բնագիտություն
<p>ԽՍՀՄ սահմաններն ու ծովերը. նրա սահմանակից (հարևան) պետությունները:</p> <p>Ծանոթություն Ա. Խ. Ֆ. Ս. Հ-ն քարտեզի հետ. մանրամասն ծանոթություն Ազրբեջանի քարտեզի հետ:</p> <p>Քարտեզի վրա զբտնել մեծ կապիտալիստական պետություններն իրենց մայրաքաղաքներով:</p>	<p>Մեծ կապիտալիստական կառավարությունների վերաբերմունքը դեպի ԽՍՀՄ-ը:</p> <p>Նրանց վերաբերմունքը դեպի զանազան անգղություններն ու գաղութները:</p> <p>Կոմունիստների պայքարի նպատակը:</p> <p>Վ. Կ. Պ-յի դերը աշխատավորության կապիտալիստների ճնշումից ազատվելու համար մղած կռիվում:</p> <p>Բանվորական շարժումը կապիտալիստական յերկրներում,</p> <p>Պատանեկական և պատկոմական (пионерск.) շարժումները:</p> <p>Պրոֆինտերն:</p> <p>Կոմինտերնը վորպես համաշխարային պրոլետարիատի դեկավար:</p>	<p>Յերկրագունդ:</p> <p>Գլոբուսը վորպես յերկրագնդի պատկերը:</p> <p>Ինչպես են առաջանում գիշերն ու ցերեկը:</p> <p>Տարվա յեղանակների առաջանալը:</p>

ա յ լ յ երկրները

Մ ա յ ր ե ն ի լ ե գ ու լ	Մ ա ր ե մ ա ր ի կ ա
<p>Ոտարագրի բառերի հետ ծանոթություն:</p> <p>Կոլլեկտիվ կերպով շատ սեղմ արձանագրել կարգացածը (ստեղծագործական գրավորների ձևով):</p>	<p>Մասեր՝ $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{1000}$:</p> <p>Հասկացողություն տասնորդական կոտորակների մասին:</p> <p>Տասնորդական կոտորակների գրելն ու կարդալը մինչև հազարերորդական մասերը ներառյալ:</p> <p>Ժամանակի չափեր--դար, տարի, ամիս, շաբաթ, օր, ժամ, րոպե և վայրկյան:</p>

53.583

87

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

1

